

8. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии / Б.Ф. Ломов. – М., 1984. – 444 с.
9. Обозов Н.Н. Психология межличностных отношений / Н.Н. Обозов. – К., 1990. – 186 с.
10. Психологічний словник / [авт.-уклад. В.В. Синявський, О.П. Сергієнкова; за ред. Н.А. Побірченко]. – К.: Науковий світ, 2007. – 274 с.
11. Юсупов И.М. Психология взаимопонимания / И.М. Юсупов. – Казань. – 1991. – 197 с.
12. Холодная М.А. Психология интеллекта / М.А. Холодная. – Томск, 2002. – 320 с.

УДК 81'23

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТЕОРІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СВИТОГЛЯДНОЇ ПОЗИЦІЇ ДІЯЛЬНІСНОЇ ПСИХОЛІНГВІСТИКИ

**Георгій Калмиків
(Слов'янськ, Україна)**

Зміст статті розкриває сучасні погляди психологів на діяльність, які є логічним продовженням, поглибленням і поступовим розвитком започаткованої С.Л. Рубінштейном і О.М. Леонтьєвим психологічної теорії діяльності; в статті нові діяльнісні підходи розглядаються як надійні теоретико-методологічні основи діяльнісної психолінгвістики, як провідні способи аналізу перебігу професійно-мовленнєвої діяльності її суб'єкта.

Ключові слова: діяльність, професійно-мовленнєва діяльність, суб'єкт, діяльнісна психолінгвістика, теоретико-методологічна основа, рівні діяльності.

Содержание статьи раскрывает современные взгляды психологов на деятельность, которые являются логическим продолжением, углублением и поступательным развитием разработанной С.Л.Рубинштейном и А.Н.Леонтьевым психологической теории деятельности; в статье новые деятельностные подходы рассматриваются как надежные теоретико-методологические основы деятельностной психолингвистики, как ведущие способы анализа процесса профессионально-речевой деятельности ее субъекта.

Ключевые слова: деятельность, профессионально-речевая деятельность, субъект, деятельностная психолингвистика, теоретико-методологическая основа, уровни деятельности.

Articles raskryvaet vzhlyady contemporary psychologists to activities that are vavlyayutsya Logical continuation, deepening and development of postepenym nachatoy S.L. Rubinstein and A.N. Leontevym psychological theory of activity, in neutron New Projects deyatelnostnye approaches Considering how nadezhnye theoretical bases metodolohycheskye deyatelnostnoy psyholynhvystyky, as veduschye Methods gait analysis vocational rechevoy subject of EE activities.

Key words: activities, vocational rechevaya activity, subject of, deyatelnostnaya psyholynhvystyka, theoretical and metodolohycheskaya base level of activity.

Постановка проблеми. Вітчизняна психолінгвістика з самого початку свого становлення розвивалася як діяльнісна, тобто в межах теорії діяльності, спиралася на традицію трактування мови як надбання людини, котра користується нею, на діяльнісні погляди таких учених, як: І.М. Сеченов, О.О.Потебня, Ф.Ф.Фортунатов, О.О.Шахматов, І.О.Бодуен де Куртене, Н.В.Крушевський, Є.Д. Поліванов, Л.С.Виготський, Л.В.Щерба, О.Р.Лурія, О.М.Леонтьєв, М.І.Жинкін, О.О.Леонтьєв. Саме це дозволило вітчизняній психолінгвістиці не перейти на розповсюджені деякий час в світовій науці позиції генеративної теорії і своєчасно подолати постулати структурної лінгвістики, яка помітно віддалялася від живого користувача мовою. Останні дослідження в галузі психологічної теорії діяльності відкривають нові можливості для розвитку діяльнісної психолінгвістики і досліджень проблем професійно-мовленнєвої діяльності її суб'єктів активних користувачів мовою, мовленнєвих особливостей.

Актуальність дослідження. Визначення нових – діяльнісних – світоглядних позицій, виокремлення тенденцій розвитку психологічної теорії діяльності відкривають необмежені можливості для досліджень різних проявів мовленнєвої діяльності людини, зокрема її професійно-мовленнєвої діяльності, від ефективності перебігу якої залежать соціальні процеси в суспільстві. Адже професії вчителів, викладачів ВНЗ, психологів, соціальних педагогів і працівників, лікарів, юристів і багатьох інших пов'язані саме з професійно-мовленнєвою діяльністю, якістю і успішністю, якої забезпечує у комунікантів стан комфортності, ненапруженості, взаєморозуміння, задоволення особистісних потреб тощо.

Мета статті полягає у розкритті сучасних теоретико-методологічних засад діяльнісної психолінгвістики, визначенні пріоритетних світоглядних позицій для вивчення професійно-мовленнєвої діяльності її суб'єкта.

Виклад основного матеріалу. Психологічна теорія діяльності О.М. Леонтьєва, як стверджує О.О. Леонтьєв, багаторазово переказувалася, інтерпретувалася, поєднувалася з різними науковими підходами й адаптувалася до різних конкретних досліджень. Тим часом стає помітним неоднозначне розуміння одиниць і рівнів організації діяльності різними авторами [12, с. 66]. Для самого О.М.Леонтьєва, як писав О.О.Леонтьєв, одиницею у власне прямому значенні цього слова може бути названа лише діяльність (акт діяльності); він не дає їй експліцитного визначення, бере термін “одиниці” у лапки, “детермінологізуючи” його, оскільки (відповідно до його концепції) поняття одиниці взагалі може бути мало застосованим до діяльності, дії або операції, як це передбачає їх дискретний характер [там само, с. 68]. Отже, психологічна теорія діяльності, на думку О.О. Леонтьєва, “задає певні методологічні й теоретичні межі різноманітності можливих інтерпретацій будови діяльності [там само, с. 67]”. Саме це робить необхідним “виділення проблеми рівневої будови діяльності як об'єкта спеціального теоретичного розгляду [там само]”. А сама можливість альтернативного вирішення проблеми одиниць і рівнів діяльності при тотожності вихідних теоретичних настановлень “відображає незакінчений

попередній характер запропонованої теорії, наявність у ній із самого початку “резервів” для подальшого розвитку й уточнення, її принципову антидогматичність [там само]”. За своєї внутрішньої логіки ця концепція є абсолютно відкритою для подальшого розвитку і “вниз” і “вверх”, підкреслював О.О.Леонтьєв. Розвиток “униз” спричинений потребою досліджень інтрацеребральних (психофізіологічних) процесів і структур, що зумовлюється філогенетичним та онтогенетичним розвитком предметної діяльності, тобто їх дослідження як залежних від діяльності і, разом з тим, як таких, що обумовлюють можливість її реалізації. Потреба розвитку “уверх” необхідна як звернення до понять і категорій, що мають глобальніший характер, ніж поняття діяльності (як одиниці), і, передусім, до понять системи і ієрархії діяльностей, співвідношення будови діяльності з будовою свідомості і з поняттям особистості, об’єднання аналізу будови діяльності в ширший контекст [там само, с. 72]. Отже, теорії діяльності С.Л.Рубінштейна і О.М.Леонтьєва, які мають схожі і відмінні риси в деяких компонентах структури діяльності, є класичними теоріями, які визначають сучасні методологічні й теоретичні межі розмаїття можливих трактувань та інтерпретації будови діяльності. Відтак у психології виокремлюється проблема аналізу рівневої будови діяльності як об’єкта для спеціального теоретичного дослідження. З’явилися нові поняття, введені в науковий обіг дослідниками психологічної теорії діяльності, зокрема “функціональні блоки і субблоки” (В.П.Зінченко), “рівні настанов” (О.Г.Асмолов), “ризик-мотив”, “свідомі і пристосувальні операції” (О.О.Леонтьєв), “клітинка діяльності”, “зміст діяльності”, “потреба як структурний компонент діяльності” (В.В.Давидов), “дія – одиниця розвитку” (Б.Д.Ельконін); “сукупна дія” (Д.Б.Ельконін), “суб’єктивна “тканина дії” (О.В.Запорожець); “орієнтувальна діяльність” (П.Я.Гальперін); “інтеріоризація зовнішньої предметної діяльності” (П.Я.Гальперін, В.В.Давидов, Н.Ф.Талізін); “мовленнєва діяльність”, “квазидіяльність” (О.О.Леонтьєв), “надситуативна активність особистості” (В.А.Петровський).

Під час аналізу такої важливої проблеми, як рівні організації діяльності, психологічна наука спирається на психофізіологічну теорію Н.О. Бернштейна, зокрема на його положення про провідний і фоновий рівні [3, с. 99–100]. Поняття рівня, для Н.О.Бернштейна, – є динамічне, системно-діяльнісне. Рівень розглядається як такий спосіб здійснення сенсорного синтезу, що “найбільш адекватний за якістю і складом аферентацій, які його утворюють, і за принципом їх систематичного об’єднання, необхідного для вирішення поставлених завдань [там само, с. 97]”. Один і той же рух може забезпечуватися різними, але завжди багаторівневими, фізіологічними організаціями, вважав Н.О.Бернштейн. Предметом психології залишається діяльність суб’єкта щодо дійсності, опосередкована відображенням цієї дійсності [15].

Наукові пошуки О.М.Леонтьєва і його послідовників були і є власне спрямованими на розкриття такого розуміння діяльності і розробку відповідних одиниць аналізу. Тому в сьгоднішній концептуальній системі психології діяльності представлені і співіснують два ряди понять і одиниць. Одні з них визначені в методологічному руслі Л.С. Виготського: “одиниця” (Л.С.Виготський), “рівень” (Н.О.Бернштейн, О.М.Леонтьєв), “смысловая настанова” (О.Г.Асмолов), “активність” (В.А.Петровський), “мотив”

(О.М.Леонтьєв, С.Д.Смирнов). Інші відображають картезіанську модель співвідношення психічного й об'єктивно-предметного [12, с. 66–81].

Основою перегляду в науці психологічних одиниць є такі положення, як: ідея матеріалістичного монізму, ідея пріоритету “екстрацеребрального” в єдності з “інтрацеребральним”, психічним, тобто діяльності суб'єкта щодо дійсності; теза про динамічну природу основних психологічних одиниць, необхідність їх виокремлення із змістовного аналізу й узагальнення конкретних актів діяльності; положення, згідно з яким основою для такого аналізу має бути реальна поведінка людини у світі, а не умови, що штучно виділяються. І сьогодні “система понять, що описує будову діяльності, не є ні категоричною, ні закритою”, вона працює не з елементами або автономними процесами, а з “одиницями” зовсім іншого роду, і “система рівнів і одиниць діяльності не просто відкрита “вверх” і “вниз”, вона не співставлена зі структурою свідомості і, тим більше, не протиставлена” їй, а знаходиться з нею в єдності. Система рівнів і одиниць діяльності за своєю внутрішньою структурою “неоднорядкова, діалектична, двосторонньо орієнтована”. Але такі особливості будови діяльності не завжди “ясно усвідомлюється навіть тими психологами, які у своїй науковій роботі спираються на загальнопсихологічну теорію діяльності [12, с. 80–81]”.

Проблема одиниць розглядається в дослідженнях В.П. Зінченко. Згідно з його концепцією, мотиви, цілі й умови – це компоненти діяльності, які тісно поєднані з трьома типами одиниць. Кожна одиниця – є системою взаємопов'язаних одиниць попереднього рівня. У цілісному акті діяльності її структура чи зміст, реалізується в об'єднанні функціонально визначених процесів (елементів), підпорядкованих одному й тому ж мотиву. Тому, за В.П. Зінченко, необхідно у психологічній теорії діяльності зробити доповнення чи уточнення її категоріального апарату. Так, у певних конкретних видах діяльності реалізуються не всі потенційно можливі властивості дій і операцій, а лише необхідні для даних умов діяльності, для визначеної мети. У зв'язку із цим учений наполягає на введенні нових одиниць діяльності, які б спиралися на функціональні залежності і відношення між окремими елементами (діями, операціями) та їхніми властивостями у “функціональній структурі” діяльності як цілого. В.П. Зінченко запропонував “розкласти” операції на часткові елементи – “функціональні блоки”, які можуть не мати “безпосереднього виходу на поведінку”, а бути тільки елементом операції; або може мати такий вихід і співпадати з тим, що в теорії діяльності називається операцією [9, с. 22].

В.П. Зінченко двояко трактує структуру діяльності: в одних випадках – як пояснювальну модель, а в інших – як властивість предмета, тобто самої діяльності. Для цього вченого характерним є аддитивне розуміння самої “одиниці” діяльності: як елемента. Він виокремлює три ряди одиниць аналізу діяльності: оперативні, когнітивні та істинно-особистісні, використовує слово “одиниця” термінологічно, без лапок. За В.П.Зінченко, будь-яка структура діяльності функціональна, у неї не може бути іншої структури [там само, с. 23].

В.П.Зінченко і В.М.Муніпова пропонують власне тлумачення операцій, які детермінуються не умовами здійснення дії як такими, а лише функціонально значимими, що входять в умови [8, с. 51]. Умови, що задані в предметних властивостях реальності, відрізняються від функціональних. Отже, існує особливий рівень аналізу операцій, який визначається предметними

властивостями ситуації і являє собою “рівень функціональних блоків”. Відтак В.П. Зінченко запропонував концепцію рівнів діяльності. Виділені ним блоки і субблоки дозволяють наповнити діяльність певним предметним змістом, оскільки безпосередньо з реальністю пов’язані лише елементарні одиниці. Саме тому від елементарних одиниць “знизу вгору” формується предметність діяльності, а зверху вниз – усвідомленість. “Зустріч цих компонентів породжує діяльність [там само, с. 53]”.

Однією з важливих проблем, що стосується рівневої будови діяльності, є проблема співвідношення “змісту діяльності” й “активності”, яка порушувалася ще С.Л. Рубінштейном. В.А.Петровський аргументовано інтерпретує активність як процес, що реалізує особистісні “наддіяльнісні” властивості суб’єкта і виходить за межі “окремої діяльності” в систему діяльностей. Учений вбачає особистість як “систему діяльностей” [17].

На думку О.О. Леонтьєва, проблема “системи діяльностей” – багатоаспектна. Один аспект – система діяльностей, що розглядається у зв’язку з особистістю: симультанний “пучок” потенційних діяльностей суб’єкта, що знаходиться в різних відношеннях. Але можливе виділення із них провідної діяльності. У цьому плані йдеться про особистісну систему діяльностей (О-систему). Другий аспект – ієрархізація діяльностей за ступенем їх “усвідомленості”, особистісної значущості, що безпосередньо пов’язано з ієрархією мотивів-цілей. Це дає вихід на різні рівні діяльностей: до різних рівнів операцій (свідомі й пристосувальні). Це може бути співвіднесена зі свідомістю система діяльностей (С-система). Третій аспект, особливий, пов’язаний з існуванням таких видів діяльності, як мовленнєва, перцептивна тощо, які за своєю суттю, зазвичай, потребують “включення” в іншу діяльність. На цьому етапі виникає поняття орієнтувальної діяльності і питання: чи діяльність це взагалі і як вона вписується в загальну систему власне діяльності. Під таким вузькодіяльнісним кутом зору розглядається третя система діяльностей – Д-система. Таким чином, системність діяльностей, за О.О. Леонтьєвим, потрібна. Розкрити природу, конкретну динаміку і взаємодію цих систем, на його думку, украй важлива справа для психологічної науки. Не “зустріч” осмисленості і предметності, як у В.П. Зінченка, а поєднання “інтенціональності й операціональності”, за О.О.Леонтьєвим, “породжує діяльність” [12, с. 78-79].

О.Г.Асмолов і В.А.Петровський вичленяють “динамічну парадигму” діяльності, яку співвідносять саме з операціональною підструктурою. Такий підхід учених базується на ідеї О.Г. Асмолова про “сміслову настанову” і про “ієрархічні рівні настанов” [1; 2].

Важливою проблемою психологічної теорії діяльності, яка безпосередньо пов’язана з проблематикою формування діяльності і різних її видів зокрема, є співвідношення психології і психофізіології, переходу від однієї до другої під час аналізу діяльності, яка зафіксована ще О.М.Леонтьєвим [13]. Це “ті психофізіологічні функції, які певною мірою формують її природні передумови і накладають на її перебіг відомі обмеження, частиною перебудовуються в ній і навіть нею породжуються [14, с. 9]”.

Окремим важливим питанням психологічної теорії діяльності в аспекті її формування залишається “орієнтувальна діяльність” [6; 7]. П.Я.Гальперін вважає

її чи не єдиним предметом психології [13], а тому доцільним буде в плані розвитку ідей психології формування професійно-мовленнєвої діяльності увести в концептуальний апарат психологічної теорії формування діяльності запропоновані О.О. Леонтьєвим нові поняття, що визначають якісно своєрідні діяльності, як-от: 1) “субдіяльність”, що “...розглядається у сформованому вигляді лише як структурний компонент акту діяльності” (типу перцептивної), 2) “наддіяльність”, що “забезпечує інші види діяльності” типу діяльності спілкування і 3) “квазидіяльність”, запропонована для таких видів діяльності, у яких “ті чи інші компоненти або дані (не задані) “ззовні”, або свідомо й цілеспрямовано імітуються (типу сценічного спілкування, ігрових ситуацій, ділових ігор, актів свідомого обману співрозмовника тощо) [там само, с. 84].

За останні два десятиріччя відбулося значне переосмислення існуючих діяльнісних підходів, з’явилися нові тлумачення деяких суттєвих характеристик власне діяльності. Своє розуміння діяльності представили Є.В.Ільєнков, Ю.В.Громико, В.С.Біблер, О.Г.Асмолов, Є.Г. Юдін та інші. Зокрема з’явилася методологічна теорія діяльності Г.П.Щедровицького; Ю.В.Громико охарактеризував мисленнєдіяльність у методологічному аспекті; В.С.Біблер детально описав колективну діяльність, що виконується колективним суб’єктом, особливо індивідуальним суб’єктом; Є.В. Ільєнков у роботі “Філософія і культура” проаналізував, як на підставі звернень у колективній діяльності виникають норми як прообрази культури. Наявність звернень передбачає існування певних уявлень у людей, зокрема про можливості інших людей з оточення того чи іншого колективного суб’єкта. Таку уявленість в окремих випадках учений називав ідеальним у людині і вважав її здійсненою тільки завдяки уяві, яка дозволяє людині дивитися на себе очима інших людей. Саме ідеальне дозволяє людині здійснити “надтасмичний акт”, коли вона дивиться очима всіх людей, але не вступає по черзі в позицію кожного. Ідеальне, уяву він називав свідомістю людини [10].

Важливі питання, що стосуються діяльності, розглядав Є.Г.Юдін. Головним серед них є розуміння методологічного статусу загальнопсихологічної теорії діяльності і виокремлення проблеми: чи відноситься тричленна будова діяльності до аналізу й пояснення або до самого предмета дослідження? На його думку, у теорії діяльності власне психологічним є лише рівень дії, а два інших рівні виконують “пояснювальну функцію”. Діяльність як спосіб зв’язку психології із соціально-філософським контекстом, а також психологію із нейрофізіологією [18]. При цьому Є.Г.Юдін вважає, що такі рівні виконують функцію “схеми пояснення”, що неусвідомлено одночасно сприймається і як “схема предмета”. Положення, згідно з якими у структурі діяльності мотив, ціль і умова посідають особливе місце творять особливий ряд одиниць, та інші підняті ним питання, зокрема про неправомірність визначення свідомості й особистості цілком через діяльність, є, на думку О.О.Леонтьєва, дискусійними [13].

У книзі О.В. Брушлинського “Психологія суб’єкта” представлено ідею суб’єктно-діяльнісного підходу і можливостей об’єднання його із системним підходом, розглянуто питання про критерії становлення людини як суб’єкта власної діяльності. О.В.Брушлинський переконливо стверджував, що спільна діяльність не існує до і без індивідуальних діяльностей, які не формуються в результаті лише спільної, оскільки індивід від самого народження, а не через

певний час є істотою соціальною, а тому його розвиток конкретно здійснюється багатоаспектно й різнонаправлено, а не тільки від суспільного (спільного) до індивідуального. Розповсюджена у психології і суміжних науках формула “від соціального до індивідуального” і “від зовнішнього до внутрішнього” зводять соціальність, на його думку, тільки до примусового впливу суспільства на індивіда без урахування всіх видів взаємодії суспільного й індивідуального, особливо впливу індивіда на суспільство. І, як наслідок, лише суспільство (в особі його керівних органів) розглядається як суб’єкт, а індивіду, особистості залишається пасивна роль суб’єкта-спостерігача. А тому психологічне, гуманістично зорієнтоване трактування людини як суб’єкта допомагає цілісно, системно розкрити його специфічну активність в усіх видах взаємодії зі світом практичного, духовного тощо. Із дорослішанням людини в її житті все більше місця займають саморозвиток, самовиховання, самоформування і відповідно значно більшою стає питома вага внутрішніх умов як основи розвитку, через які завжди тільки й діють усі зовнішні причини, впливи. Справжнє виховання являє собою, для О.В. Брушлинського, співтворчість (освоєння і створення) духовних цінностей у результаті спільної діяльності суб’єктів (вихователів і вихованців). Це співтворчість, насамперед, саме в царині загальнолюдських цінностей. Виховання і навчання знаменують особливо міцний духовний зв’язок будь-якого індивіда із суспільством. Взаємозв’язок між ними передбачає активність, самостійність індивідів, які навчаються, як суб’єкти [4].

О.В. Брушлинський також заперечував ідею, згідно з якою засвоєння історичного досвіду є нібито головним і єдиним механізмом психічного розвитку людини. Односторонність цієї ідеї полягає в тому, що розвиток зводиться до пасивного процесу засвоєння (одне спрямування – від суспільства до індивіда); недооцінюється або взагалі заперечується власне психологічний аспект проблеми. Якщо власне засвоєння, переконує психолог, і є механізмом психічного розвитку або психологічний механізм останнього, власне, є “стрижнем” психіки, то, відповідно, воно вже не потребує психологічних механізмів, внутрішніх умов свого здійснення. Тут зовнішні (педагогічні) причини діють прямо і безпосередньо, а не через внутрішні умови і, значить, не через суб’єкта, який засвоює. Вони проходять через нього як через пустоту – під зовнішнім впливом (від суспільства). Ось чому виникає загроза, що психіка отожднюється із засвоєнням і виштовхується, підміняється ним. Отже, психіка пов’язана із засвоєнням, але вони не тотожні. Засвоєння ще не є загальним психічним механізмом розвитку суб’єкта, воно само потребує такого механізму. Головне в засвоєнні, у психічному розвитку – творчість, що притаманна кожному суб’єкту.

Людина як суб’єкт, за О.В.Брушлинським – це найвища системна цілісність усіх його найскладніших і заперечливих якостей, у першу чергу, психічних процесів, станів і властивостей, його свідомості й несвідомого. Така цілісність формується в ході історичного та індивідуального розвитку людей. Будучи постійно активним, кожний людський індивід не народжується, а становиться суб’єктом у процесі спілкування, діяльності та інших видів своєї активності. Суб’єкт як найвища цілісність означає, що на якісно новому етапі його розвитку відповідно видозмінюється (поступово або відразу) вся основна система його психічних процесів і властивостей. Суб’єктом є не психіка людини, а людина,

що володіє психікою, не ті чи інші психічні властивості, форми активності, а сама людина, що здійснює діяльність, поведінку, спілкування тощо. Таке гуманістичне трактування О.В. Брушлинським людини як суб'єкта протиставляється розумінню її як пасивної істоти, котра відповідає на зовнішні впливи (стимули) лише системою реакцій і є "гвинтиком" державно-виробничої машини, елементом виробничих сил, продуктом (об'єктом) розвитку суспільства. Позитивне подолання антигуманістичного розуміння людини, як обґрунтовано доводить учений, – одне із завдань, вирішення якого необхідне для подальшого дослідження всієї фундаментальної проблеми суб'єкта (індивідуального, групового, колективного тощо). Психологія має вивчати, як, із якою метою і чому індивід та індивіди формують і розвивають у ході діяльності, спілкування психічне як безперервний (недиз'юнктивний) пізнавально-афективний процес відповідно до його переривних результатів (образами, поняттями, розумовими діями та операціями, почуттями, звичаями, матеріальними продуктами виробництва). Суб'єкт, який здійснює психічне як процес – нерозривна жива єдність природного і соціального; навіть на вищих етапах духовного розвитку особистості психічне не втрачає природного і не стає "чисто" соціальним. Воно зберігає в собі їх органічну єдність. Природне і соціальне – цілісний суб'єкт із живим психічним процесом саморегуляції усіх форм активності людей. Така онтологічна, за О.В. Брушлинським, загальна основа для розвитку психологічної науки, предметом якої має стати суб'єкт у безперервному процесі функціонування й розвитку його психіки [4].

О.В.Брушлинський своїми працями запропонував подальший розвиток діяльнісного підходу в психологічній науці, довів, що діяльність людини є способом зв'язку людини зі світом. Інтерпретувавши сутність діяльності, О.В.Брушлинський, по суті, продовжив розробку й концептуалізацію ідей С.Л.Рубінштейна щодо суб'єкта і діяльності [5].

В даний час ідея щодо суб'єкта діяльності підтримується багатьма психологами і розвивається психологічних дослідженнях мовленнєвого спрямування [11; 16].

Висновки. Сучасні підходи до трактування діяльності її суб'єкта, рівневої організації діяльності, її структурних мікро- і макрокомпонентів слугують надійними світоглядними позиціями психолінгвістичних досліджень, теоретико-методологічним підґрунтям.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асмолов А.Г. Деятельность и уровни установок / А.Г. Асмолов // Вестник Моск. ун-та. – 1977. – № 1. – С. 3–9. – (Серия «Психология»; вып. 14).
2. Асмолов А.Г. О динамическом подходе к психологическому анализу / А.Г. Асмолов, В.А. Петровский // Вопросы психологии. – 1978. – № 1. – С. 16–21.
3. Бернштейн Н.А. Очерки по физиологии движений и физиологии активности / Николай Александрович Бернштейн. – М.: Медицина, 1966. – 349 с.
4. Брушлинский А.В. Психология субъекта / Александр Васильевич Брушлинский. – М.: Ин-т психол. РАН; СПб.: Алетейя, 2003. – 272 с.
5. Брушлинский А.В. Субъект: мышление, учение, воображение: избр. психол. тр. / Александр Васильевич Брушлинский. – [2-е изд.]. – М.: Изд-во Моск. психол.-соц. ин-та; Воронеж: Изд-во НПО «МОДЭК», 2003. – 407 с.

6. Гальперин П.Я. Лекции по психологии: учеб. пособие [для студент. вузов] / Петр Яковлевич Гальперин. – М.: Книжн. дом «Университет»; Высшая шк., 2002. – 400 с.
7. Гальперин П.Я. Психология мышления и учение о поэтапном формировании умственных действий / П.Я. Гальперин // Исследования мышления в советской психологии. – М., 1966. – С. 236–277.
8. Зинченко В.П. Эргономика и проблемы комплексного подхода к изучению трудовой деятельности / В.П. Зинченко, В.М. Мунипов // Труды ВНИИТЭ. – М., 1976. – Вып. 10. – С. 28–59. – (Сер. «Эргономика»).
9. Зинченко В.П. Принципы анализа функциональной структуры познавательной и исполнительской деятельности / В.П. Зинченко // Деятельность и психические процессы. – М., 1977. – С. 3–47.
10. Ильенков Е.В. Философия и культура: [сб.] / Евальд Васильевич Ильенков. – М.: Политиздат, 1991. – 462 с.: ил. – (Мыслители XX века).
11. Кубрак Т.А. Самопрезентация субъекта: коммуникативный психолингвистический подход к исследованию / Т.А. Кубрак // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т імені Григорія Сковороди»: наук.-теорет. зб. – Переяслав-Хмельницький, 2007. – Вип. 12. – С. 168–172.
12. Леонтьев А.А. «Единицы» и уровни деятельности // Язык и речевая деятельность в общей и педагогической психологии: изб. психол. тр. / Алексей Алексеевич Леонтьев. – М.: Моск. психол.-соц. ин-т; Воронеж: НПО «МОДЭК», 2001. – С. 66–81. – (Серия «Психологи отечества»).
13. Леонтьев А.А. Некоторые проблемы психологической теории деятельности (ПТД) на современном этапе // Язык и речевая деятельность в общей и педагогической психологии: изб. психол. тр. / Алексей Алексеевич Леонтьев. – М.: Моск. психол.-соц. ин-т; Воронеж: НПО «МОДЭК», 2001. – С. 82–83. – (Серия «Психологи отечества»).
14. Леонтьев А.Н. Общее понятие о деятельности / А.Н. Леонтьев // Основы теории речевой деятельности. – М., 1974. – С. 5–20.
15. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / Алексей Николаевич Леонтьев. – [2-е изд.]. – М.: Изд-во Политические материалы, 1977. – 304 с.
16. Литовський В.Ф. Становлення молодшого школяра як суб'єкта писемного мовлення (в умовах культурологічно орієнтованого навчання) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Вікова та педагогічна психологія» / Веніамін Фроїмович Литовський. – К., 2003. – 20 с.
17. Петровский В.А. К психологии активности личности / В.А. Петровский // Вопросы психологии. – 1975. – № 3. – С. 37–41.
18. Юдин Э.Г. Деятельность как объяснительный принцип и как предмет научного изучения / Э.Г. Юдин // Вопросы философии. – 1976. – № 5. – С. 39–44.